

JELNYELVI TOLMÁCS

SZAKMAISMERTETŐ INFORMÁCIÓS MAPPA

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
(HEFOP) 1.2 intézkedés

„Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése”

JELNYELVI TOLMÁCS

Feladatok és tevékenységek

Ha egy tömegközlekedési eszközön utazunk, vagy az utcán sétálunk, néhányszor megfigyelhetjük, hogy vannak olyan embertársaink, akik a körülöttük lévő nagy zaj ellenére is remekül tudnak beszélgetni, mert ők nem a kimondott szavakkal értetik meg magukat, hanem a kézzel mutatott jelek és az arcmimikájuk segítségével cserélik ki gondolataikat. Ha egy halló látja a siketek egymás közötti jelbeszédét, mozdulatait, arckifejezéseit; egy részét valószínűleg érti, sok mindent azonban nem ért belőle, mintha idegen nyelven szólnának hozzá.

A gesztusok, mozdulatok jelentése az egész világon a legtöbb embernek ugyanaz. Siketek és nagyothallók egymás közötti és hallókkal történő kommunikációja azonban nem egyszerűen egy gesztusokra épülő kifejezési forma, hanem egy jóval bonyolultabb és összetettebb rendszer.

Néhány siket személy csak a beszédet, vagy csak a jelnyelvet használja, illetve ezek ujj ABC-vel (daktil), beszéddel, írással, testbeszéddel és arckifejezéssel kevert kombinációját.

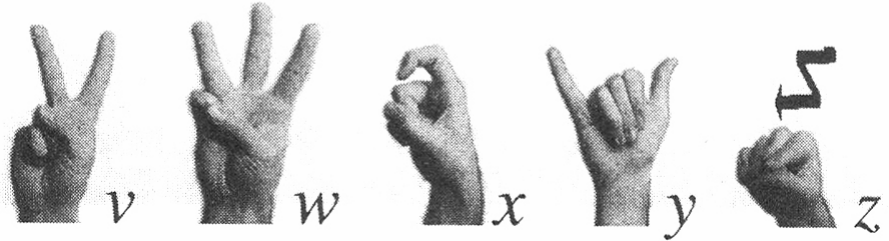
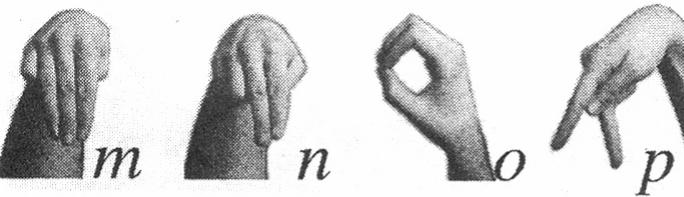
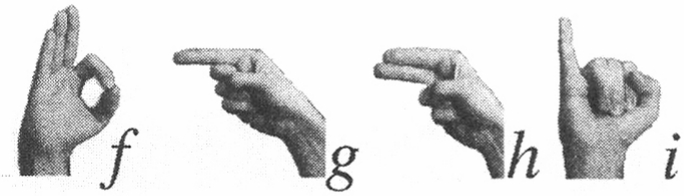
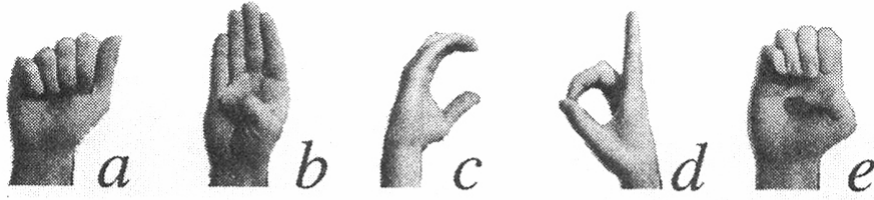
Egy halló ember általában nem nagyon ismeri a siketek világát. A siketség vagy a rosszul hallás azonban egyre több ember számára nehezíti meg a mindennapi kommunikációt.

A teljesen siketek semmiféle hangot nem hallanak, ami óriási nehézséget jelent számukra a környezetükkel, a halló emberekkel való kapcsolatfelvétel során.

Hazánk lakosságának 10 százaléka - közel egymillió ember - küszködik valamilyen mértékű hallásproblémával. Ebből 60 ezer a siketek, és mintegy 300 ezer a súlyos fokban nagyothallók száma.

A jelnyelvi tolmács munkája összekötő kapocs a halló emberek és a halláskárosultak, siketek és nagyothallók között. Éppen úgy, mint bármely idegen nyelv esetében, a hallók és a siketek közösségét is a tolmács hozza közelebb egymáshoz. Ő az, aki mind a jelnyelvet, mind a beszélt nyelvet érti, használni tudja, és szükség esetén közvetítőként vesz részt a siketek és a hallók kommunikációjában.

A jelnyelv ismerete azonban önmagában senkit nem képesít arra, hogy tolmácsként dolgozzon!

daktil

A jelnyelvi tolmács tevékenységére az élet minden területén szükség lehet, legyen az valamilyen hivatalos ügyintézés, ülés, előadás vagy a magánélet bármely eseménye, ahol hallási fogyatékosok és jelnyelvet nem ismerő hallók kerülnek kapcsolatba. Mivel a tolmács alapvetően nem része a beszélgetésnek, nem szabad hangot adnia személyes véleményének.

Mi a jelnyelv?

A magyar jelnyelv Magyarországon több mint 30000 siket állampolgár anyanyelve.

A jelek, a testbeszéd és az arckifejezések együtt alkotják meg ezt az egyedülálló *vizuális* nyelvet. A magyar jelnyelv különbözik a világ többi nyelvétől, a jelnyelv nem nemzetközi, hanem *nemzeti; de létezik a jelnyelvnek nemzetközi formája is*, melyet leginkább nemzetközi konferenciákon, találkozókön használnak.

A magyar jelnyelv nem a magyar nyelv vizuális formája, hanem egy *önálló nyelv*.

Jellemző feladatok:

- ◆ Siket vagy nagyothalló személy részére tolmácsolás személyes életvezetési helyzetekben: a beszélt nyelven és a jelnyelven kifejezett információt a jelentés legpontosabb átadásával fordítja át.
- ◆ Írásos dokumentumokat értelmez hallássérültek számára, illetve írásos beadványok elkészítésében nyújt segítséget.
- ◆ Információt szolgáltat a jelnyelvről, a hallássérülésről és a jelnyelvi tolmácsolásról az érdeklődők számára.

Milyen területen, témában végzi tolmácsolási tevékenységét?

Szociális és magánéleti terület:

- ◆ önkormányzati ügyintézés,
- ◆ érdekvédelem,
- ◆ oktatás,
- ◆ munkavégzés,

- ◆ egészségügy,
- ◆ rendőrségi,
- ◆ bírósági kihallgatás,
- ◆ vallomástétel és ügyintézés,
- ◆ banki ügyintézés,
- ◆ vásárlás,
- ◆ családi események,
- ◆ szabadidős és sportprogramok,
- ◆ kulturális események (színházi előadás, filmvetítés, stb.),
- ◆ vallási és egyházi események,
- ◆ hivatalos,
- ◆ tudományos,
- ◆ ismeretterjesztő és politikai előadások,
- ◆ konferenciák,
- ◆ gyűlések.

Néhány szabály, amely a jelnyelvi tolmács munkáját segíti:

- ◆ A beszélő közvetlenül a siket személyhez fordulva beszéljen, ne a tolmácshoz!
- ◆ A tolmács a siket személlyel szemben helyezkedjen el, de a halló személyhez is közel legyen.
- ◆ A háttér- és mellékzajokot amennyire csak lehet mérsékeljék, vagy zárják ki, hogy a tolmács jól hallja a beszélőket.
- ◆ A beszélő vegye tekintetbe azt, hogy a tolmács minden szót és jelet tolmácsolni fog, még a megjegyzéseket, zajokat is.
- ◆ Nagyobb rendezvényen több tolmács végezze a munkáját egyidejűleg vagy egymást váltva.
- ◆ Egyszerre csak egy személy beszéljen!
- ◆ A tolmácstól ne várjanak döntést és személyes véleménynyilvánítást!
- ◆ A tolmácsnak munkája során meg kell őriznie semlegességét és pártatlanságát.
- ◆ A tolmácstól ne várják el más feladatok (pl. jogi képviselő, szociális ellátás) elvégzését is! (Természetesen vannak helyzetek, amikor ez elkerülhetetlen, ha a tolmács nem

rendelkezik ismerettel az adott ügyet illetően, ezt közölje a siket személlyel és irányítsa a megfelelő személyhez.)

A tevékenységek részletesen

A hétköznapi élet területén a jelnyelvi tolmács előzetes felkészülés és témaismeret nélkül indul a tolmácsolás helyszínére.

A tolmács a siket személy igényeihez igazítja a tolmácsolási mód alkalmazását. Jelelhet a beszélővel egyidejűleg (szinkronban), illetve a jelelővel egy időben mondja a közlést. Másik mód, amikor megvárja, amíg a beszélő vagy jelelő a közlés végére ér, és akkor fordítja át a mondanivaló tartalmát *hangról-jelre*, illetve *jelről-hangra*.

A magyar nyelv és a jelnyelv grammatikája eltérő, így az egyik nyelv eredeti jelentését újra kell formálni, hogy elnyerje valódi értelmét a másik nyelven.

Mivel a jelnyelv nyelvtani szerkezete eltérő a beszélt nyelvtől, ezért jelről – hangra fordítani sokkal nehezebb feladat.

A jelnyelv egyszerűsít, viszont körülírással a legabsztraktabb, elvontabb fogalmat is el lehet magyarázni. Továbbá jelnyelven a legmélyebb érzelmek és legbonyolultabb gondolatok is kifejezhetők, ahogy beszélt nyelven is.

A beszélt nyelvet színesíti a tájegységenkénti tájszólás, ehhez hasonlóan a jelnyelvben is előfordulnak a megyéenként eltérő jelek.

Az előadásokra, megbeszélésekre természetesen a jeltolmácsnak is fel kell készülnie:

- ◆ Áttanulmányozza a konferenciához vagy megbeszéléshez előzetesen készült írásos anyagokat. Szakirodalmat olvas, utána néz a témához kapcsolódó szavaknak, szakkifejezéseknek.
- ◆ Szakmai tárgyalások előtt aktákat, szakanyagokat néz át.
- ◆ Kezds előtt beszélget a résztvevőkkel, információkat gyűjt a bemutatásukhoz szükséges foglalkozásokról, szakmai megnevezésekről, titulusokról.
- ◆ Előfordul, hogy szigorúan szaknyelvet kell használnia, vagy hivatásos szakértőnek kell lennie; így az adott szakterület képzett szakembere, akinek szakmai etikai szabályokat is követnie kell. Ebben az esetben a jeltolmácsot közvetítő szolgálat (a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének tolmácsközpontja és a Jelnyelvi Tolmácsok

Országos Szövetségének Tolmácsközpontja) igyekszik olyan tolmácsot biztosítani, aki járatos az adott szakterületen.

- ◆ A jeltolmács az előadásokon, tárgyalásokon folyamatosan figyeli az előadót és *hangról –jelre és visszafordítja* a szöveget a résztvevők számára.
- ◆ Hivatalos fórumokon a jelnyelvi tolmács az ún. jelesített magyart használja, így tolmácsol a siket résztvevők számára, precízen, szinte szó szerint követve az előadási anyagokat.
- ◆ A beszélő szavairól rövid jegyzeteket készíthet, hogy könnyebben emlékezzen az elhangzottakra. A gyors jegyzetekhez apró megjegyzéseket, szimbólumokat, rövidítéseket használ.
- ◆ Kisebb rendezvényeken, vagy ha csak egy-két embernek, kisebb csoportnak tolmácsol, akkor a közelükben, de számukra jól láthatóan helyezkedik el. A tolmácsolás módja lehet az elhangzott beszéddel egyidejű (szinkron) vagy azt követő (konszekutív). A követő tolmácsoláskor az előadó egy-egy hosszabb szövegrész után megáll, a tolmács ekkor fordítja le az elhangzottakat.
- ◆ Nagyobb eseményeken, előadásokon a tolmácsolás módja rendszerint az ún. szinkrontolmácsolás, vagyis az egyidejű tolmácsolás, amikor például a jelnyelvi szöveget rögtön, mondatról mondatra fordítja a másik nyelvre a tolmács. Ilyenkor a fordításra rendszerint nagyon rövid idő áll rendelkezésre. Ezért a szinkrontolmácsolás igényli a legnagyobb szakmai felkészültséget. Sok előadó túlságosan gyorsan beszél. Ehhez a tolmácsnak lehetőség szerint igazodnia kell, ami nem könnyű feladat! Ha egy ülés hosszabb ideig tart, általában két vagy több tolmács van jelen. Általában 20 percenként váltják egymást.
- ◆ Írásos dokumentumok értelmezésekor és az elkészítésben nyújtott segítség esetén a szövegegységek (szavak, szószerkezetek, szakkifejezések, stb.) jelentéseinek ismeretében megfogalmazza az egész mondat fordítását. Ügyelve az érthetőségre, pontosságra, a megfelelő nyelvi stílusra és a mondatrészek egész szöveghez való illeszkedésére.

Munkaeszközök

A tolmácsolás során - a papíron és tollon kívül - nincs közvetlen eszközhasználat, inkább a következő környezeti feltételek szükségesek:

- ◆ megfelelő megvilágítás,
- ◆ távolság a jelenlévőktől,
- ◆ dobogó vagy kisebb emelvény - nagyobb létszámú hallgatóság esetén,
- ◆ ásványvíz a folyadékpótlásra - hosszabb tolmácsolás esetén.

Munkáját közvetve segítő eszközök:

- ◆ jelszótárak,
- ◆ számítógép, írógép,
- ◆ telefax,
- ◆ mobiltelefon, amely sms küldésre alkalmas,
- ◆ szakkönyvek.

A munkavégzés helyszíne:

- ◆ egyaránt lehet belső térben vagy külső területen, ahol a rendezvény zajlik,
- ◆ írásos anyagok készítését irodában vagy otthon végzi,
- ◆ előfordulhat utazás, valamint az ügyintézés helyszínére el kell kísérnie a hallássérültet.

Munkamód, munkaidő:

- ◆ az egyes munkahelyszínek között sokat kell utazni,
- ◆ nincs rendszeres munkaidő beosztás, egyenetlen a munkamennyiség megoszlása, előfordul a szabad- és ünnepnapokon végzett munka is.

Együttműködés, kapcsolattartás

Kapcsolatot tart:

- ◆ a tolmácsközpont vezetőjével,
- ◆ a tolmácsiroda ügyintézőjével,
- ◆ a tolmácsolást igénybevevő halló és siket személyekkel,
- ◆ érdekvédelmi szervezetek (SINOSZ, JOSZ) irodáinak dolgozóival.

A jelnyelvi tolmácsnak ajánlott, hogy a közvetlen munkavégzésén kívül töltsön időt siket és nagyothalló személyekkel azért, hogy jól megismerje kultúrájukat, és követni tudja a siketes jelbeszéd fejlődését, változásait.

Követelmények

A jelnyelvi tolmács munkájához a legfontosabb követelmény a magyar jelnyelv és a magyar nyelv magas szintű ismerete.

A jeltolmácsnak gyakran kell segítenie a siket embereket, pl. az orvosnál, házasságkötésnél, vásárlásoknál, banki és egyéb ügyek elintézésénél.

A tolmácsolási szituáció gyakran igen bizalmas dolog lehet, ezért nagyon fontos, hogy a tolmács jó kapcsolatteremtő-, és alkalmazkodó képességgel rendelkezzen, udvarias és megbízható legyen. Tapintatos és etikus magatartást tanúsítson!

A siket személynek ügyintézésben nyújtott segítségnyújtásnál a jelnyelvi tolmácstól elvárt a megfelelő felelősségérzet és határozottság, hiszen az ügy sikeres elintézése rajta is múlik. E szakma gyakorlása elvárja a magas szintű szociális érzékenységet, empátiás készséget.

A Jelnyelvi Tolmácsok Országos Szövetsége (JOSZ) rendelkezik egy Etikai Kódex-szel, melyet minden tagjának kötelessége betartani. Ez az alapja a tolmácsolási szolgáltatás színvonalának, a titoktartásnak és a semlegességnek.

A tolmácsnak munkája során meg kell őriznie semlegességét és pártatlanságát. Nem fejezheti ki a témával kapcsolatban állásfoglalását, személyes véleményét, nem dönthet, nem adhat tanácsot, részrehajlásával nem támogathatja a beszélgetés valamelyik résztvevőjét.

A jeltolmácsnak esetenként sok ember előtt kell szerepelnie. A csoportokban, előadásokon fordító tolmácsok esetében az egészséges önbizalom, a magabiztos fellépés és az ápoltság külső alapkövetelmény.

Fizikai igénybevétel:

- ◆ sokat kell állni,

- ◆ az állkapocs, felső vállövi izomzat (alkar, felkar, csuklyásizom) jelentős terhelésnek van kitéve,
- ◆ sok tolmácsnál jelentkeznek ízületi fájdalmak és pszichoszomatikus tünetek, mivel sok feszültséggel, rengeteg döntéssel és alkalmazkodással járó feladatokat látnak el, amely idegileg igen megterheli őket.

Egészségügyi követelmények:

- ◆ ép finommotorika a kezekben,
- ◆ ép nagymozgás a karoknál,
- ◆ önálló helyzetváltoztatás képessége,
- ◆ jó látás és hallás (ezek csökkent szintje korrigálható),
- ◆ megfelelő kommunikációs készség.

Pszichés követelmények

Mivel a magyar nyelv és magyar jelnyelv nyelvtani szerkezete eltérő, így az egyik nyelv eredeti jelentését, szándékát újra kell formálni, hogy értelme legyen a másik nyelven. Ez csak komoly szellemi munkával valósulhat meg!

A jelnyelv magas szintű ismeretén kívül nagyon fontos az asszociációs és elvonatkoztató (absztrakciós) készség.

A jó figyelemösszpontosításra való képesség és a jó emlékezőképesség.

A szinkrontolmácsoláshoz különleges érzék szükséges; a figyelem koncentrációján és a jó emlékezeten túl, igen jó figyelemmegosztás szükséges.

Elengedhetetlen a gyors információ-felfogás és –továbbítás, mivel a fordításra rendszerint nagyon rövid idő áll rendelkezésre. A szinkrontolmácsolás igényli a legnagyobb szakmai felkészültséget.

A pályán való sikeres működéshez hozzájáruló tulajdonságok:

- ◆ flexibilis személyiség,
- ◆ fejlett kombinatív készség,
- ◆ élénk mimika,
- ◆ tiszta artikuláció,

- ◆ jó szájról olvasási készség,
- ◆ magas szintű nyelvi kompetencia mindkét nyelvben,
- ◆ széles műveltség,
- ◆ siket kultúra akceptálása,
- ◆ empátiás érzékenység.

Az alábbi tantárgyakban elért jó eredmény szükséges a szakma elsajátításához:

- ◆ magyar nyelv és irodalom,
- ◆ társadalom ismeret,
- ◆ általános jogi ismeretek,
- ◆ szociológiai, pszichológiai ismeretek (alapfokon),
- ◆ kiegészítő ismeret: jelnyelvi tudás, siket kultúra ismerete.

A következő érdeklődési kör kedvező a szakma későbbi gyakorlásához:

- ◆ nyelvek és tolmácsolás iránti érdeklődés,
- ◆ kisebbségek iránti érdeklődés,
- ◆ fogyatékosok iránti érdeklődés,
- ◆ határterületek, pl. szociális, oktatási, jogi, művészeti, stb.

Szakképzés

Jelenleg hazánkban még nem működik államilag hivatalosan elfogadott (akkreditált), tehát diplomát adó felsőfokú jelnyelvi tolmácsképzés.

A szakképzés jelenlegi formái

Alap- és középfokú kommunikációs tanfolyam

A tanfolyamot a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) indítja.

A tanfolyamra való felvétel alapkövetelménye a gimnáziumi vagy középiskolai érettségi.

E tanfolyamon lehet alap- és középfokon elsajátítani a siketek jelnyelvét, és a segédanyagul szolgáló jelszótárak használatát.

Szakmai gyakorlat és szakmai továbbképzés az Európai Unióban

Az alábbi honlapon különböző nemzeti és nemzetközi oktatási-képzési pályázati programok találhatók. Így többek között az Európai Bizottság Socrates oktatási, és Leonardo da Vinci szakképzési programjai, valamint a felsőoktatásban résztvevők közép-európai CEEPUS programja.

A honlap információt nyújt a felsőoktatási rendszereket támogató Tempus III. és az Erasmus Mundus programokról, valamint az Európai Unió Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogramjának lehetőségeiről.

Elérhetőség: www.tka.hu

Kereseti lehetőségek:

Az egyes foglalkozások átlagkereseti statisztikáját – több évre visszamenőleg – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján teszi közzé, a Statisztika menüpontban (egyéni bérek és keresetek statisztikája).

Elérhetőség: www.afsz.hu

Elhelyezkedési lehetőségekről tájékozódhat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat kirendeltségein, a www.afsz.hu internetes elérhetőségen, vagy mobiltelefonon a <http://wap.afsz.hu> linken.

A jeltolmács foglalkozást bemutató **pályaismertető film** elérhető az Állami Foglalkoztatási Szolgálat www.afsz.hu, valamint a Nemzeti Pályainformációs Központ www.npk.hu, továbbá az e-pálya www.epalya.hu internetes elérhetőségeken.

Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal

Felelős kiadó: Pirisi Károly főigazgató

Készült 2002-ben. Aktualizálva 2008-ban az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával.

A jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság a tárgyra vonatkozó hivatalos véleményét.